

**MATICE ČESKÁ,
SEKCE SPOLEČNOSTI NÁRODNÍHO MUZEA**

Matiční listy

Milí čtoucí,

přeji vám všem příjemné listování našimi novými *Matičnými listy*, které se bohatou obrazovou výzdobou, připravenou s mimořádnou znalostí i odpovědností PhDr. Lubomírem Sršněm, vrací k loňskému jubilejnímu jungmannovskému roku.

V tom letošním jsme, jak si přečtete v důkladné zprávě o činnosti, připravili celou řadu různorodých akcí. Samozřejmě, že jsme neopomněli 600. výročí úmrtí Jana Žižky. Přednáškový cyklus, který byl této události věnován, byl mimořádně hojně navštíven a co více, je k dispozici i na webových stránkách a Youtube Společnosti Národního muzea k znovupřipomenutí těm, kteří jej navštívili, ale i těm, kteří se do sálu již nevešli.

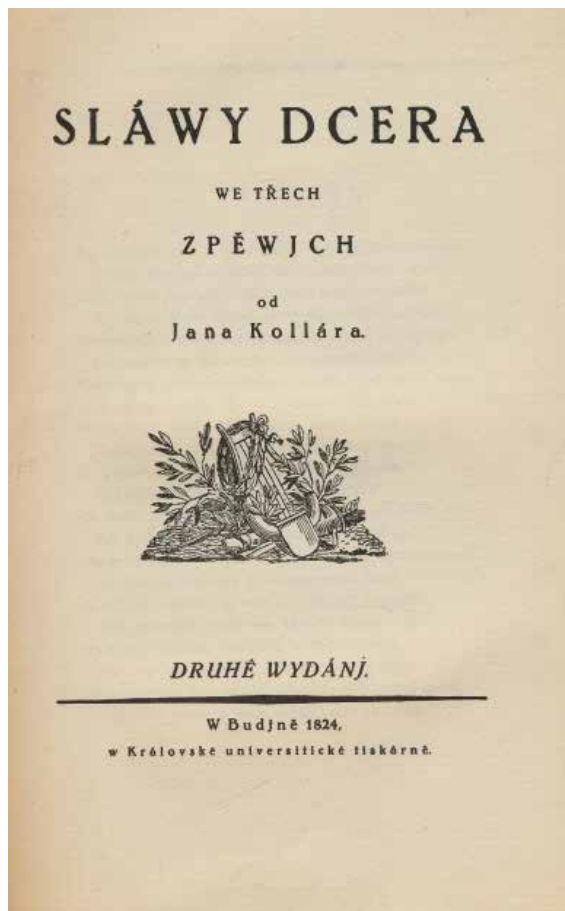
K jubileím se v Matici české nevracíme z nějakého sentimentu, z opojení „starými dobrými časy“, ale proto, abychom připomněli dílo, hodnoty, osobní nasazení těch, z jejichž prací můžeme i dnes čerpat, nacházet inspiraci, ale i po zralém uvážení postihnout limity, které jejich úsilí brzdily či zcela zabrzdily.

„*Nesudte nás podle toho, co jsme dělat měli, ale podle toho, co jsme dělat mohli*“, to je jedna z pasáží Kollárovy *Slávy dcery*, jejíž jubileum, dvě stě let od prvního vydání, jsme si letos také mohli připomenout.

Přeji vám všem pevné zdraví, radost ze života i z práce, naději do dnů, které nás čekají v roce 2025.

Za výbor Matice české

Magdaléna Pokorná

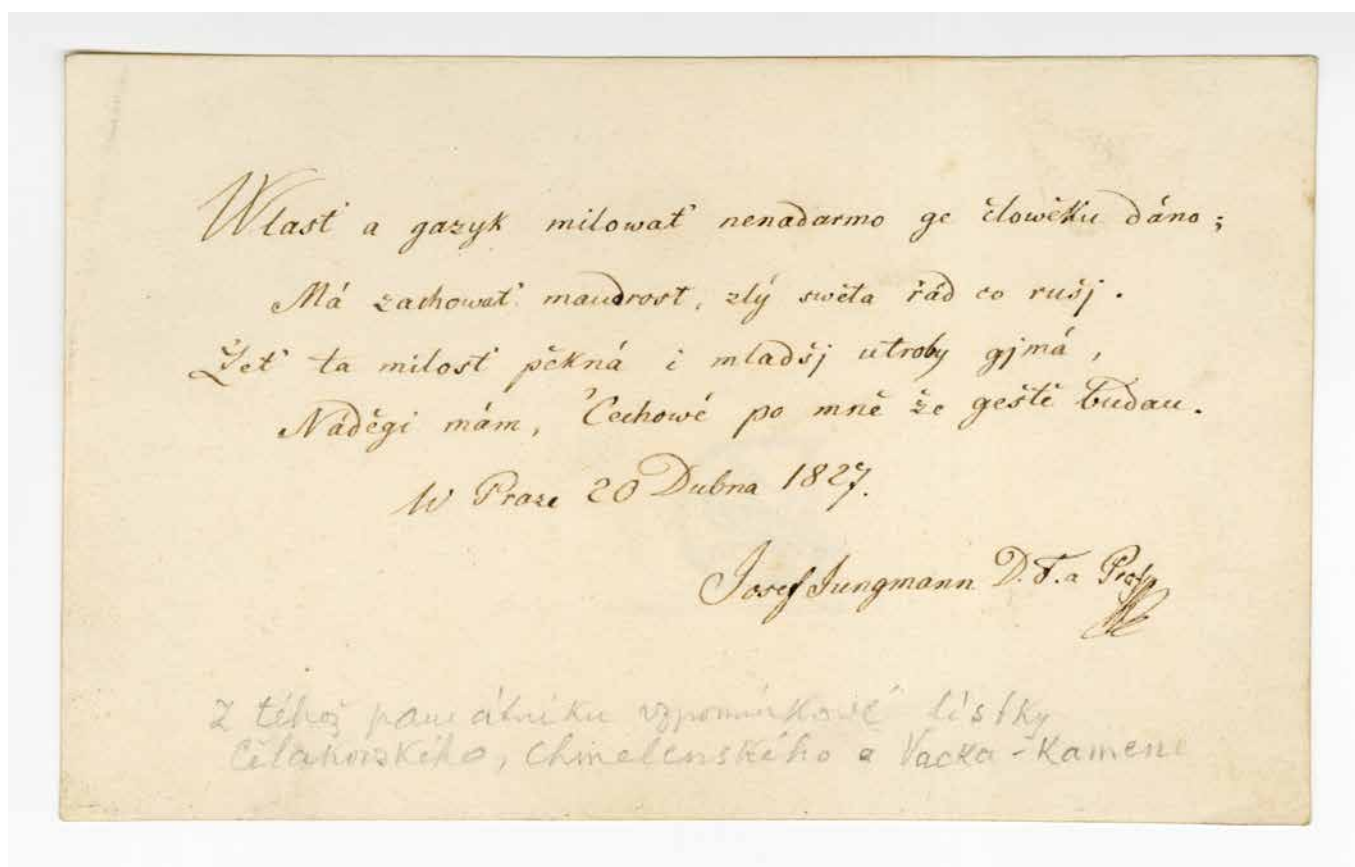

PAMÁTKY NA JOSEFA JUNGMANNA VE SBÍRKÁCH NÁRODNÍHO MUZEA

Lubomír Sršeň

V roce 2023 jsme si připomněli 250. výročí narození Josefa Jungmanna (* 16. 7. 1773, Hudlice – † 14. 11. 1847, Praha), jednoho z nejvýznamnějších mužů české historie, který vzkřísil a vrátil Čechům jejich jazyk a výrazně ovlivnil postupnou proměnu Národního muzea z instituce vlastenské, německo-české, na ústav vlastenecký, český. Vracíme se k tomuto „tichému géniovi“ a připomínáme ho

výběrem památek z muzejních sbírek, které se vážou k jeho skutečnému i „druhému“ životu. Předměty jsme se snažili seřadit chronologicky. Kromě pamětní desky na fasádě Historické budovy Národního muzea a bronzové bysty v jejím Panteonu to jsou předměty ze sbírek oddělení starších českých dějin (OSČD), Archivu Národního muzea (ANM) a z Knihovny Národního muzea (KNM).

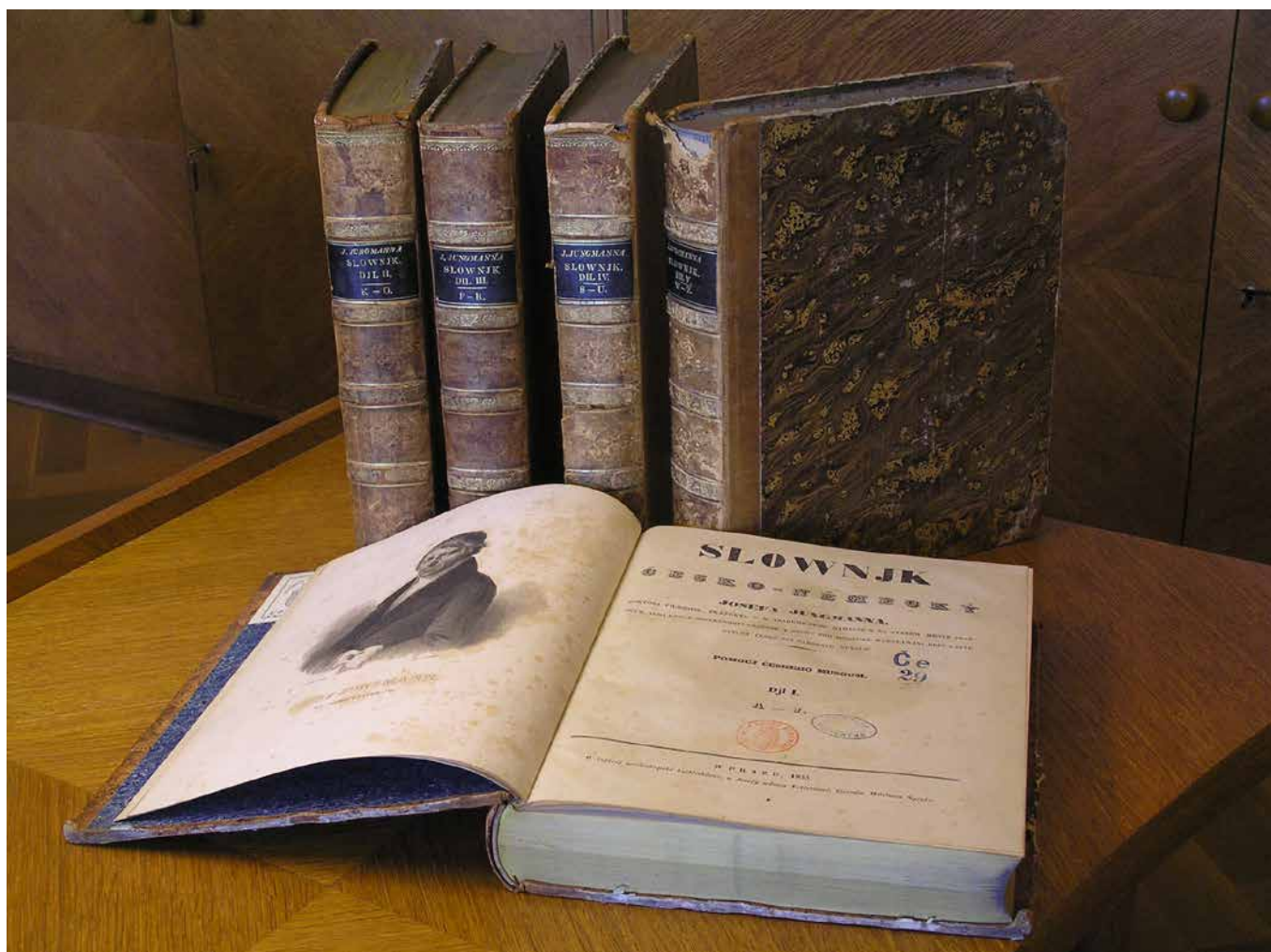
Obr. 1. Ukázka Jungmannova rukopisu: lístek do památníku neurčené osoby, napsaný v Praze 20. dubna 1827, s incipitem „Vlast a gazyk milowat nenadarmo ge člowěku dáno...“, 100 × 155 mm. ANM, Sběrka Bohuslava Duška, inv. č. 168. Foto NM, Milena Běličová.

Obr. 2. Josef Jungmann na svém nejstarším a nejcennějším portrétu, namalovaném Antonínem Machkem v Praze roku 1833. Olejomalba na plátně 77,5 × 62 cm v původním rámu 86 × 70,5 cm. Jungmann se dal poprvé v životě portrétovat až ve věku šedesáti let. Obraz posloužil jako předloha pro ocelorytinu, kterou zhotovil v následujícím roce 1834 Jiří Döbler pro frontispis prvního dílu *Slovníku česko-německého*. Portrét se stal nejčastěji napodobovanou podobiznou Josefa Jungmanna. Obraz koupilo Národní muzeum v roce 2012 od PhDr. Olgy Pujmanové-Strettiové, CSc. (1928–2024) a její sestry Ing. Milady Zoufalé (1933–2013), z páté generace přímých Jungmannových potomků. OSČD, inv. č. H2-197 967. Foto NM, Alžběta Kumstátová a Olga Tlapáková.

Obr. 3. Josef Jungmann na ocelorytině Jiřího Döblera zhotovené v Praze roku 1834. Byla vytvořena pro frontispis prvního dílu *Slovníku česko-německého*, vydávaného po sešitech od září 1834 (s datací 1835). Prodávána byla i jako samostatné grafické listy. V letech 1851 a 1860 dal Václav Hanka z originální ocelové desky chované tehdy v NM tisknout pro četné zájemce další volné listy. Ty se liší formulací dedikace: místo „OD GEHO CTITELŮV“ nesou označení „OD SVÝCH CTITELŮV“. Döbler reprodukoval prostřednictvím (nedochované) kreslené kopie Josefa Vojtěcha Hellicha autentický olejový portrét od Antonína Machka z roku 1833. Ocelorytina masově rozšířila představu o Jungmannově vzhledu mezi široké vrstvy obyvatelstva. Jejím prostřednictvím se stala Machkem vytvořená učencova pravá podoba („*vera effigies*“) nejznámější Jungmannovou podobiznou, hojně inspirující mladší umělce. OSČD, inv. č. H2-28 537 (jednolist 280 × 222 mm). Foto NM, Jana Kuříková.

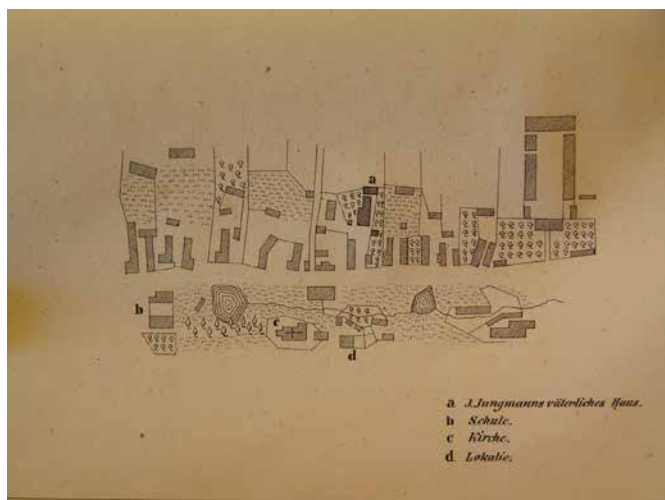
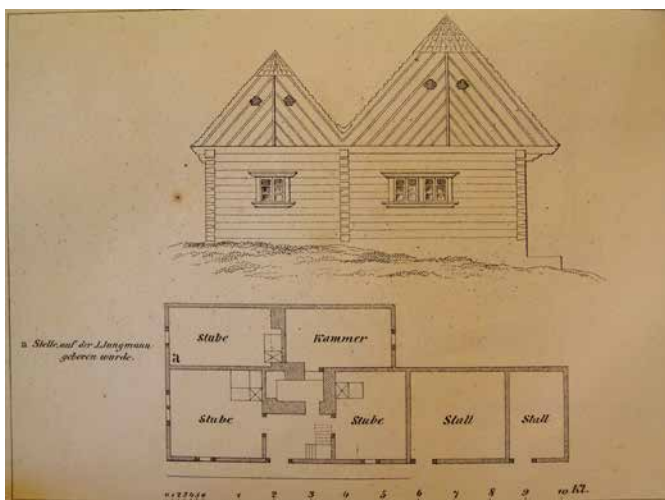
Obr. 4. Slovník česko-německý Josefa Jungmanna, vydaný Maticí českou (oficiálně Sborem pro vědecké vzdělávání řeči a literatury české při Národním muzeu) v Praze v pěti dílech (celkem 4700 stran) v letech 1835–1839. Na tomto nejvýznamnějším jazykovědném díle českého obrození pracoval Jungmann s pomocí četných vlastenců třicet let. Je právem nazýváno „vyhranou bitvou“, neboť kodifikovalo spisovnou češtinu a položilo základy pro budoucí rozvoj české literatury a vědy. Exemplář v původní vazbě, pocházející z knihovny Františka Palackého, je uložen v KNM, sign. 72-A-102. Foto NM, Lubomír Sršeň.

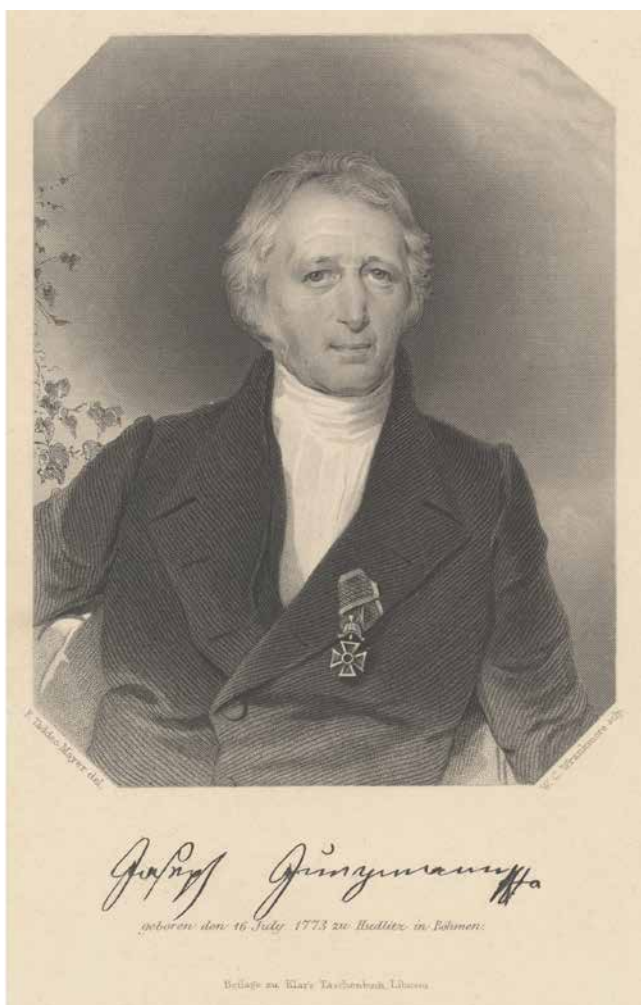
Obr. 5. Takzvaný Jungmannův pohár, zhotovený roku 1836 pro Josefa Jungmanna jako projev vděčnosti za jeho vydávaný *Slovník*, ale pro závady ve výbrusu nepředaný. Nahrazen byl vzápětí (roku 1837) zdařilou replikou, jež byla Jungmannovi předána a dodnes je ve vlastnictví jeho potomků. Oba exempláře zhotovila z čirého broušeného a řezaného skla harrachovská sklárna v Novém Světě. Vadný originál, zajištěný na horním okraji mosaznou objímkou, je vysoký 36 cm. Zdobí ho oslavné české nápisy, z nichž jeden („*I v Krkonoších vřelé srdce*“) poukazuje na krkonošské vlastence, kteří dali pohár zhotovit. V jejich čele stál učitel z Jilemnice František Poličanský (1798–1855). Ten si také ponechal nezdařený kus, který posléze získalo do svých sbírek roku 1889 Národní muzeum. OSČD, inv. č. H2-3233. Foto NM, Alžběta Kumstátová.

Obr. 6. Podobizna Jungmannovy manželky Johanny, roz. Světecké z Černčic (1780–1855), od Amalie von Peter z roku 1839. Olejomalba na plátně 31,6 × 26,2 cm, v původním rámu 39,1 × 33,7 cm. Signováno „Amalie v. Peter / Prag am 10-ten April / 1839“ (vlevo dole). Autorkou tohoto drobného portrétu byla německá malířka narozená roku 1807 v Memmingen, jež směla jako první žena vystudovat malířskou akademii v Mnichově a od roku 1838 působila až do smrti v Čechách, jako první zdejší akademicky vzdělaná malířka. Podobizna vznikla až šest roků po Machkově portrétování Josefa Jungmanna, kdy bylo paní Jungmannové již 59 let. Svého muže si vzala v 19 letech a porodila mu šest dětí. Pocházela ze staročeského šlechtického rodu, jehož kořeny sahají až do 15. století. Její portrét získalo Národní muzeum v roce 2017 od PhDr. Olgy Pujmanové-Strettiové, CSc. (1928–2024), z páté generace přímých potomků Josefa Jungmanna. OSČD, inv. č. H2-198 598. Foto NM, Olga Tlapáková.

Obr. 7 a–c. Jungmannův rodný domek v Hudlicích čp. 43, stav v roce 1852. Barevná litografie neznámého autora, vytištěná v pražské pobočce litoměřického tiskaře a litografa Karla Viléma Medaua. Ilustrace k článku Pavla Aloise Klara *Josef Jungmann's Geburtshaus*, otištěnému v Klarově almanachu *Libussa*, roč. 11, Prag 1852, s. 381–382. Nesignovaná litografie, vložená před s. 381, o rozměrech obrazové plochy 77 × 115 mm, zachycuje původní podobu chalupy před chystanou přestavbou. Během ní (někdy po roce 1867) byly dvě nízké střechy kryjící vpravo staré obydlí a vlevo mladší výměnek nahrazeny společnou vyšší střechou. K článku jsou (za s. 382) připojeny i dva kamenorytecké plány, zhotovené geologem Karlem Feistmantelem podle údajů hudlického duchovního, lokalisty Nigrina. První zachycuje průčelí domku a půdorys s označením místa Jungmannova narození („a“). Lokalizace je patrně mylná, Jungmann se nejspíše narodil v sousední velké světnici starého domu (srv. obr. 27). Druhý plán dokumentuje umístění domku ve vesnici (rovněž „a“). KNM, sign. 70-G-1. Foto NM, Lubomír Sršeň.

Obr. 8. Druhý autentický Jungmannův portrét, reprodukováný roku 1847 ocelorytinou W. C. Wrankmora. Originální předlohou byla miniaturní černobílá tušová malba na kartonu, kterou zobrazil dvaasedmdesátiletého učenice v roce 1845 Franz Taddeo Mayer, vynikající miniaturista vídeňské školy pocházející z Čech. Mayerova miniatura, jež je druhou z pouhých dvou autentických podobizen vzniklých za Jungmannova života, byla ze sbírek NM za druhé světové války převedena do sbírek dnešní Národní galerie Praha (K 64 476). Anglický rytec William Colley Wrankmore reprodukoval Mayerovu miniaturu zcela brilantně a věrně, v podstatě v totožném měřítku (obrazová plocha rytiny má 106 x 81 mm). Ocelorytina, kterou vytvořil za svého pobytu v Praze roku 1847, tehdy ozdobila v úloze frontispisu Jungmannovu biografii v Klarově almanachu *Libussa* a znovu byla použita ve stejné roli roku 1849 v Jungmannově *Historii literatury české*. Šířena byla i jako samostatné grafické listy. Noblesní, jemně idealizovaný portrét zobrazuje Jungmanna s rakouským Leopoldovým řádem, který učenec dostal od císaře za svůj *Slovník* roku 1839. Větvičky břečťanu na pozadí symbolizují nesmrtelnost autorova díla. OSČD, inv. č. H2-28 728 (volný list). Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 9. Josef Jungmann se svými knihami, litografie Josefa Jelínka z doby kolem roku 1860. Litomyšlský rodák Josef Jelínek (1815–1873) působil v Praze, kde získal roku 1850 litografickou koncesi. Pod označením „Kamenopisní ústav J. Jelínka v Praze“ vydával ilustrované knížky pro mládež a zhotovil i několik litografických listů s podobiznami českých spisovatelů, např. Dobrovského či Puchmajera. Předlohou pro jeho Jungmannův portrét byla miniatura od Franze Tadea Mayera z roku 1845, známá díky ocelorytině W. C. Wrankmora z roku 1847 (viz obr. 8). Obohatil ji o dvě police s knihami, zobrazené v poněkud neobratné perspektivě. V horní polici je pět dílů Jungmannova *Slovníku*, zatímco dolní police připomíná jeho *Historii literatury české*, překlad Miltonova *Ztraceného ráje*, *Sebrané spisy* a *Slovesnost*. Exemplář listu ze sbírky grafiky a kresby Národní galerie Praha (sign. R 57 659) má formát 252 x 170 mm, list ze sbírek Národního muzea je menší (240 x 155 mm). OSČD, inv. č. H2-108 974. Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 10 a–b. Josef Jungmann na tablu mezi „česko-slovanskými výtečníky“ z roku 1863. Oslavná série o sedmi litografických listech byla vydána v letech 1861–1863 v Pešti v tiskárně Rohn & Grund. Zasloužil se o ni především Josef Rupert Přecechtěl (1821–1897), kněz řádu servitů a velký český vlastenec, jenž zhotovil podle vyhledaných starších podobizen podkladové kresby. Na litografické kameny je převedl německý grafik Roland Weibezahl (1817–1871). Na šestém listu („skupení šestém“) byl na čestné ústřední místo mezi významné české vědce a umělce situován medailon s Jungmannovou podobiznou. Ta opakuje portrét vytvořený roku 1845 F. T. Mayerem a reprodukováný roku 1847 W. C. Wrangmorem (srv. obr. 8). List má reprezentativní formát 543 × 699 mm. OSČD, inv. č. H2-109 235. Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 11. Návrh Bohuslava Schnircha z roku 1868 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádřový, bronzově patinovaný odlitek sošky na nízkém plintu, vysoký 37 cm, na samostatném hranolovém podstavci se světlou žlutozelenou patinou, vysokém 34 cm, se základnou 14 × 14 cm. Signováno na čelní straně plintu sošky rytým monogramem „SB“. Členové spolku Svatobor, kteří se rozhodli uctít v Praze Jungmanna důstojným pomníkem, dlouho váhali, zda má být učenec zobrazen stojící, či sedící. V srpnu 1868 se rozhodli pro stojící postavu a již v prosinci téhož roku mohli posoudit malé modely od Bohuslava Schnircha, Tomáše Seidana a Ludvíka Šimka. Návrh třiatřicetiletého Bohuslava Schnircha (1845–1901) odmítli mimo jiné pro „slabé vypracování“ a „divadelní efekt“. OSČD, inv. č. H2-104 800. Foto NM, Petr Příbyl.

Obr. 12. Návrh Ludvíka Šimka z roku 1868 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádřový odlitek s pozdější bronzovou patinou, vysoký 34 cm, nesignovaný. Malý model zkušenějšího, jednatřicetiletého sochaře Šimka (1837–1886), byl podstatně kvalitnější, než skica Schnirchova, ale ani s ním nebyla porota při posuzování dne 23. 12. 1868 zcela spokojená. V Šimkově návrhu postrádala jasnější ideu a vzlet. Vrátila se proto ke starší myšlence architekta Antonína Barvitia, že učenec by měl být zobrazen sedící. OSČD, inv. č. H2-63 880. Foto NM, Ludmila Fiedlerová.

Obr. 13. Návrh Ludvíka Šimka z roku 1871 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádrový odlitek s pozdějším pozlacením, vysoký 27,8 cm, základna 12,6 × 18,6 cm, nesignováno. V roce 1871 se Svatobor definitivně rozhodl, že Jungmann nemá být zobrazen stojící (jako panovníci a vojevůdci), ale jako sedící učenec, jehož síla spočívá v klidné a plodné duševní práci. Komise doporučila L. Šimkovi, aby se inspiroval starým návrhem sochaře Levého z roku 1860, který představoval Jungmanna sedícího. Malá Šimkova skica dochovaná v NM byla autorem při práci na velkém modelu 1:1 ještě místy přepracována. Pozice nohou byly vyměněny, pravice s perem se opřela o pravé stehno a kniha držaná levicí byla nahrazena rozvinutým svitkem. Vzorem pro Jungmannovu hlavu byla Machkova autentická olejomalba z roku 1833 (srv. obr. 2). Ve sbírkách Muzea hl. města Prahy se dochovala varianta této skici, z patinované sádry, vysoká 32 cm (H 55 454). Je považována za definitivní, přepracovaný Šimkův model. Pravděpodobnější však je, že je to památeční redukce zhotovená až po odhalení pomníku, které proběhlo 15. května 1878. OSČD, inv. č. H2-3821. Foto NM, Olga Tlapáková.

Obr. 14. Josef Jungmann na portrétu od Karla Javůrka, namalovaném pro Národní muzeum v Praze roku 1873. Olejomalba na plátně 102 × 81 cm v mladším rámu 112,7 × 136,7 cm s dřevěnou jmenovkou 19,5 × 37,3 cm. NM si objednalo zhotovení podobizny u Karla Javůrka v rámci přípravy oslav 100. výročí Jungmannova narození. Malíř okopíroval nejstarší Jungmannův portrét namalovaný Machkem roku 1833, vlastněný tehdy Jungmannovou dcerou Annou Musilovou. Reprezentativnost své kopie posílil mj. zvětšením formátu a obohacením o malované zátiší s psacími potřebami Jungmannem kdysi užívanými (dodnes dochovanými v majetku potomků). K zátiší přidal i první díl *Slovníku* a svazek *Slovesnosti*. Původně měl obraz zlacený rám, který byl v roce 1895 nahrazen nynějším rámem s nástavcem a jmenovkou. Stejně zarámováno bylo tehdy dalších devět olejových podobizen významných představitelů české vědy a kultury, které byly spolu s Jungmannovou podobiznou roku 1895 začleněny do expozice rukopisů, zbudované muzejní knihovnou v historické budově, v sále čís. 1, v sousedství Panteonu. Expozice tehdy plnila funkci provizorního Panteonu, než se začal budovat od roku 1897 Panteon řádný, ze sochařských podobizen z bronzu. OSČD, inv. č. H2-11 803. Foto NM, Olga Tlapáková.

Obr. 15. Jungmannův portrét v dřevorytu Václava Máry z roku 1873. Velmi zdařilá a reprezentativní podobizna opakuje olejovou předlohu od Antonína Machka z roku 1833. Mezistupněm ke grafickému provedení byla kresba Josefa Mukařovského (1851–1921). Vynikající pražský rytec Václav Mára (1842–1902) zhotovil tento velkoformátový dřevoryt pro celostránkovou ilustraci v časopise *Světozor*, roč. 7, čís. 28 (z 11. července 1873), s. 329. Pod poprsím je faksimile Jungmannova podpisu a autorská signatura „MÁRA ryl“. Při dolním okraji vpravo je tištěný text „Dle podobizny malované Machkem kreslil Josef Mukařovský, ryl V. Mára.“ Toto číslo *Světozoru* a jeho příloha byly zasvěceny oslavě 100. výročí Jungmannova narození, která vrcholila položením základního kamene k pražskému pomníku o pět dní později, dne 16. července 1873. Kromě oslavných textů a portrétu od V. Máry obsahuje i vyobrazení budoucího pomníku, Jungmannovy rodné chaloupky, Hudlic a Jungmannova náhrobku na Olšanech. Redakce oznámila v příloze na s. 336, že nabízí Jungmannovu podobiznu k prodeji za 40 krejcarů i jako samostatný list tištěný na silnějším papíru. Z této nabídky je i exemplář ve sbírkách NM, formátu 380 × 270 mm. OSČD, inv. č. H2-26 907. Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 16. Jungmannův portrét v dřevorytu Františka Bartela z roku 1873. Exemplář ve sbírkách NM je ostřížený na formát cca 165 × 135 mm a zasklený ve zlaceném rámečku 18,4 × 14,9 cm. O autorech listu svědčí jiný, celistvě dochovaný exemplář ve sbírce grafiky a kresby Národní galerie Praha (R 35 637), o rozměrech 418 × 289 mm. Na dolním okraji nese signatury „Kreslil J. Mukařovský“ (vlevo), „Ryl F. Bartel“ (vpravo) a „F. Bartel D. Ú.“ (uprostřed; D. Ú. = Dřevorytecký ústav). Poprvé byl štoček otištěn roku 1873 jako ilustrace knihy Františka Jaroslava Peřiny *Josef Jungmann a současníci jeho*, na s. 8. Poté byl Bartelem použit i při jiných příležitostech. Je zřejmé, že Františku Bartelovi (1814–1911) byl předlohou Machkův olejový portrét J. Jungmanna z roku 1833, zprostředkovaný kresbou Josefa Mukařovského. Bartelův dřevoryt vydaný při příležitosti stého výročí Jungmannova narození byl zdařilý a díky technice rozšířený a oblíbený. Zarámovaný exemplář ze sbírek NM zdobil původně obydlí pozoruhodného kutnohorského ševce, vlastence, básníka a dramatika Josefa V. Pokorného-Pikulíka (1842–1933). OSČD, inv. č. H2-21 271. Foto NM, Jan Rendek.

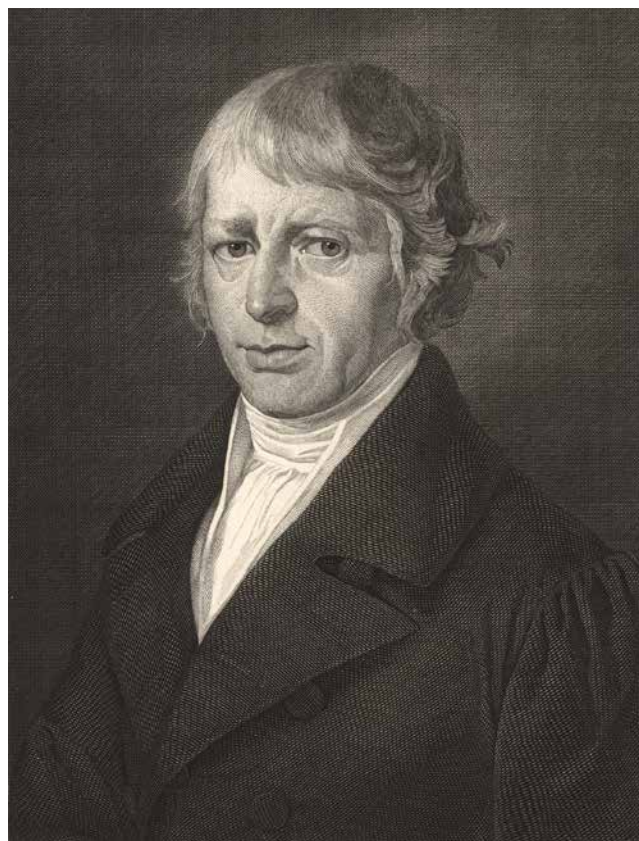
Obr. 17. Josef Jungmann na litografii B. Stolze asi z roku 1873. Evidentně neškolený a dnes již zcela zapomenutý litograf a tiskař B. Stolz (psaný též jako Štolz) zhotovil tuto podobiznu pro nakladatelství Vincence Paseky v Praze-Karlíně. Bylo to v době, kdy tento nakladatel vydával časopis *Praha, illustrovaný československý časopis pro zábavu a poučení* (1867–1873). Rozměrný grafický list, vysoký téměř půl metru (exemplář ve sbírce grafiky a kresby Národní galerie Praha, sign. R 80 127, má 492 × 360 mm) byl zhotoven nejspíše při příležitosti 100. výročí Jungmannova narození. Litograf aktualizoval běžný typ Jungmannova portrétu tím, že učenec zachytil jako by se dal portrétovat ve fotografickém ateliéru. Tehdejší vizitkové fotografie, populární od 60. let, zobrazovaly portrétovaného často v celé postavě, stojícího na koberci u stolku s různými rekvizitami (zde s knihou, atributem vzdělance). Umělecké schopnosti B. Stolze bohužel nedokázaly zmírnit topornost a neobratnou loutkovitost prezentované figury. OSČD, inv. č. H2-183 350 (velikost celku 446 × 331 mm). Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 18 a–b. Medaile k 100. výročí Jungmannova narození od Jana Kvasničky z roku 1873. Na aversu má opis „JOS. JUNG MANN NAR. 16. ČCE. 1773. + 16. LIST. 1847.“ a signaturu pod úsekem krku „KVASNIČKA“. Na reversu je nápis a opis „NA PAMÁTKU stých narozenin JOS. JUNGMANNA“. Raženo z bronzu (i cínu), průměr 30 mm. Pražský medailér Jan Kvasnička (1844–1912), žák Václava Seidana, zhotovil po pěti letech i medaili k odhalení Jungmannova pomníku (viz obr. 21). Jinou medaili k 100. výročí narození J. Jungmanna zhotovil i Václav Kříž, další Seidanův žák. OSČD, inv. č. H2-10 746 (bronz). Foto NM, Lubomír Sršeň.

Obr. 19. Pomocná kresba Leopolda Jaroslava Schmidta z roku 1875, reprodukcující Machkův olejový portrét J. Jungmanna z roku 1833. Vynikající český rytec L. J. Schmidt (1823–1902), působící ve Vídni, si kresbou okopíroval výsek z Machkovy malby, kterou tehdy vlastnila Jungmannova dcera Anna Musilová, žijící v Praze. Perokresbu černou tuší, o rozměrech 211 × 158 mm, na kartonovém papíře 331 × 251 mm, opatřil čtvercovou sítí, což mu usnadnilo práci při převodu obrazu do ocelorytiny (v měřítku 1 : 1). Na vyrytí plotny pak pracoval ve Vídni až do roku 1877 (viz obr. 20). Arch. Josef Hlávka, který získal po smrti svého přítele Schmidta jeho pozůstalost, věnoval kresbu spolu s dalšími Schmidtovými pracemi v roce 1906 do sbírek NM. OSČD, inv. č. H2-27 685. Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 20. Ocelorytinová reprodukce Machkovy olejomalby z roku 1833, provedená v letech 1875–1877 Leopoldem Jaroslavem Schmidtem. Český vlastenec L. J. Schmidt zhotovil Jungmannův portrét z vlastního popudu. Okopíroval pouze výsek z Machkovy malby, bez rukou portrétovaného (srv. obr. 2). Pracoval podle vlastní pomocné perokresby, již si pořídil už na podzim 1875 v Praze u majitelky obrazu Anny Musilové (viz obr. 19). Náročné rytí do ocelové plotny, započaté ještě v Praze roku 1875 a dokončené ve Vídni roku 1877, mu trvalo více než 15 měsíců. Precizně provedená výsledná ocelorytina byla nadšeně přivítána dobovým tiskem. OSČD, inv. č. H2-109 242 (exemplář s obrazovou plochou 210 × 156 mm, bez textu, tzv. „avant la lettre“). Foto NM, Jana Kuříková.

Obr. 21 a–b. Medaile k odhalení Jungmannova pomníku v Praze od Jana Kvasničky z roku 1878. Na aversu má opis „JOS. JUNGMANN nar. 16. čce. 1773 + 16. list. 1847“ a signaturu pod úsekem krku „KVASNIČKA“. Na reversu je opis „JUNGMANNŮV POMNÍK V PRAZE“. Raženo v cínu, průměr 30 mm, s ouškem na zavěšení. Jan Kvasnička (1844–1912) zhotovil už roku 1873 medaili k 100. výročí Jungmannova narození (viz obr. 18). OSČD, inv. č. H2-156 463. Foto NM, Lubomír Sršeň.

Obr. 22. Nástěnný medailon s reliéfem Jungmannovy hlavy, sériově vyráběný roku 1895 slévárnou Bratři Čermákové v Hořovicích při příležitosti konání Národopisné výstavy československé v Praze. Jednostranný patinovaný odlitek z bronzu o průměru 21 cm, s přivařeným ouškem na zavěšení, v původním dřevěném rámu 35,5 × 35,5 cm, autorsky neznačený. Medailon byl součástí série 27 obdobných portrétů významných českých osobností odlitých v litině či bronzu (např. Hus, Žižka, Škréta, Brokof, Havlíček, Klicpera, Erben, Tyrš, Fügner, Palacký, Němcová, Smetana, Náprstek, Neruda ad.). Kuriózní je, že se v nápisech tohoto reliéfu vyskytují hned dvě chyby: „JOSEF JUNGMAN [sic] a,* 1778 [sic] † 1847“. OSČD, inv. č. H2-54 291. Foto NM, Jana Butzke.

Obr. 23. Model Jungmannovy bysty pro muzejní Panteon od Františka Stránského z let 1900–1901. Sádrový odlitek hliněného poprsí, opatřený v 80. letech světle krémovou patinou, byl zhotoven v konečné velikosti 1 : 1. Jeho rozměry jsou tedy shodné s bronzovým odlitkem vystaveným v Panteonu (výška 69 cm, základna soklu 30 × 30 cm). OSČD, inv. č. H2-186 243. Foto NM, Petr Příbyl.

Obr. 24. Bysta Josefa Jungmanna v Panteonu Národního muzea vytvořená Františkem Stránským v letech 1900–1901. Bronzový patinovaný odlitek má výšku 69 cm. Mladý sochař (jehož dcerou byla pozdější muzejní etnografka Drahomíra Stránská) stihl před svým náhlým skolem ve věku 32 let vytvořit pro Panteon celkem pět byst. Pro Jungmannovo poprsí mu byla inspirací Machkova olejomalba z roku 1833. Ta ho zaujala odhodlaným a neústupným, téměř bojovným výrazem, který ve své plastice poněkud nadměrně zdůraznil. Skromný a introvertní jazykovědec, literát a básník tak dostal podobu neohroženého vlastence, připomínajícího bojovné renesanční kondotiéry. Foto NM, Lubomír Sršeň.

Obr. 25. Jungmannova pamětní deska na zadní fasádě Historické budovy Národního muzea. Jungmann byl oprávněně zařazen mezi nejvýznamnější osobnosti, které se v minulosti zasloužily o rozvoj vědy v českých zemích. Jejich jména jsou uvedena na 72 deskách, které zdobí všechny čtyři fasády muzejní budovy, mezi okny 1. a 2. patra. Desky byly původně zhotovené provizorně z betonu, v roce 1902 je pražský kamenický závod Josefa Víška vyměnil za desky z míšeňské žuly, s pozlacenými vytesanými jmény. Foto NM, Lubomír Sršeň.

Obr. 26. Jungmannův portrét od Stanislava Kulhánka z roku 1921. Kresba perem černou tuší na papíře, použitá pro zinkografickou reprodukci na dopisnici ze série *Naši bohatýři*, soubor čís. 33, vydaný v Praze roku 1921 Josefem Hladkým. Stanislav Kulhánka (1885–1970) byl pedagog, malíř, grafik a fotograf v Kladně, kde vyučoval v letech 1910–1948 kreslení a deskriptivní geometrii na tamním reálném gymnáziu. Ve sbírkách oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea je kromě jiných jeho prací celkem 41 kreslených portrétů předních českých (i slovenských) spisovatelů a spisovatelek z 19. a počátku 20. století, z nichž 40 bylo použito pro zmíněnou sérii dopisnic *Naši bohatýři*. Kulhánkova podobizna Josefa Jungmanna je odvozena od oblíbené předlohy, Machkova originálu z roku 1833. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inv. č. Ilustrace 4212. Foto NM, Veronika Karfusová.

Obr. 27. Vnitřek světnice Jungmannova domku v Hudčičkách, kde se Jungmann narodil, stav v roce 1950. Olejomalba na lepence 26,5 × 37 cm od Josefa Vladimíra Kačírka (* 1888 – † ?). Za rodnou světničku je považována velká místnost ve starém stavení se třemi okny, nikoli sousední světnice výměnku, jak uváděl roku 1852 Pavel Alois Klar (viz obr. 7 b). OSČD, inv. č. H2-158 714. Foto NM, Olga Tlapáková.

ZPRÁVA O ČINNOSTI MATICE ČESKÉ ZA ROK 2024

Matice česká v roce 2024 uspořádala pro své členy rekordní počet akcí, které se zaměřují na literární a historickou paměť. Roční program zahájila komentovaná prohlídka výstavy „Příběh zámecké knihovny Újezd Svatého Kříže“ v Historické budově Národního muzea, kterou nás provedl její hlavní autor Petr Mašek z oddělení zámeckých knihoven Knihovny NM. S velmi dobrým ohlasem se setkala také podrobná dubnová komentovaná prohlídka výstavy „Baroko v Bavorsku a v Čechách“ rovněž v Historické budově NM, a to především zásluhou Jany Kunešové z oddělení starších českých dějin Historického muzea NM, která patřila do jejího autorského týmu. Výstava byla připravena ve spolupráci s Domem bavorských dějin v Řezně, kde měla také premiéru.

Zaběhnutý a členy oblíbený cyklus komentovaných prohlídek pražských kostelů pokračoval v průběhu celého roku 2024. Michal Hladík nás provedl kostelem sv. Jakuba Staršího ve Stodůlkách, jehož současná podoba pochází až z počátku 20. století. Zcela mimořádnou návštěvnost měla prohlídka baziliky Nanebevzetí Panny Marie a přilehlých prostor premonstrátského kláštera na Strahově s Jindřichem Zdíkem Miroslavem Jordánkem, umocněná menším varhanním koncertem. Dále jsme měli možnost seznámit se s bohatou historií kostela sv. Martina ve zdi na Starém Městě, rovněž tak i se dvěma žižkovskými kostely, sv. Anny, kde nás podrobně provedl zdejší kostelník Ladislav Klíma, a sv. Prokopa na Sladkovského náměstí, kde se nám věnoval místní farář Vít Uher. Uskutečnila se také prohlídka původně románského kostela sv. Vavřince v Jíronicích, který je spojen s působením obrozeneckého spisovatele Antonína Jaroslava Puchmajera. Nedaleko vstupu do pražské Stromovky, v Bubenci, jsme navštívili kostel sv. Gotharda, kde dnes působí známý a literárně činný farář Miloš Szabo.

Na konci března jsme podnikli literární putování po stopách Vítězslava Háška, které jsme zahájili návštěvou gotického kostela sv. Vavřince ve Veliké Vsi. Právě z této vsi pocházeli předkové tohoto slavného básníka a žurnalisty. Příjemnou procházkou jsme došli až do Dolínku, kde se v bývalé hospodě manželům Háškovým dne 5. dubna 1835 narodil syn Vincenc. Dnes je zde přístupná malá literární expozice, přibližující mimořádné dílo a životní osudy Vítězslava Háška, kterému nebylo dopřáno se dožít ani čtyřiceti let. V červnu jsme se vydali do Klecan za dalším literátem, Václavem Benešem Třebízským, a to u příležitosti 175 let od jeho narození a 140 let od jeho úmrtí. Navštívili jsme místní faru, v níž se nachází i literární expozice, nedaleký kostel Nanebevzetí Panny Marie a zdejší dva Benešovy po-

mníky. Výlet jsme s klecanským farářem Pavlem Kunešem a Zdenou Lomovou zakončili prohlídkou výstavy v místním kulturním domě, která vznikla právě při příležitosti spisovatelových výročí. Záříjová prohlídka stálé expozice „Rozetčený svět“ v Muzeu literatury, kterou připravili zaměstnanci Památníku národního písemnictví, vyvolala u účastníků spíše polemiku, jak dnes široké veřejnosti představovat literární díla a jejich autory.

Dubnový přednáškový cyklus se zaměřil na osobnost Jana Žižky při příležitosti výročí jeho skonu. Téma cyklu bylo zvoleno zcela příhodně, jak dokazoval opakovaně zaplněný přednáškový sál v Historické budově NM, rovněž tak téměř třicet tisíc zhlédnutí záznamů z přednášek cyklu na YouTube kanálu Společnosti Národního muzea. Zahajovací přednášku pronesl Petr Čornej („Jan Žižka známý a neznámý“), na kterého následující týden navázal Robert Novotný („Proměny božského bojovníka. Jan Žižka v historické paměti“), „žižkovský“ cyklus pak zakončil Zdeněk Vybíral přednáškou „Chelčický a Žižka – dvě tváře husitské revoluce“. Listopadový přednáškový cyklus pod názvem „Umění 19. století a jeho publikum“ odkrýval literární i umělecko-historická témata, reflektující tehdejší myšlenkový svět české společnosti. Dalibor Dobiáš se věnoval Havlíčkově kritice Tylova „Posledního Čecha“ v kontextu čtyřicátých let 19. století. „Pomník Karolině Světlé. Strategie kanonizace literátky na přelomu 19. a 20. staletí“ byl název následující přednášky Petry Ježkové. Poslední přednáška cyklu, proslovená Petrem Šamalem, představila s využitím velmi bohaté obrazové dokumentace malířskou a sochařskou výzdobu profánních staveb na přelomu 19. a 20. století, do které byla důmyslně zakomponována i národní témata.

Byly vypraveny dva autobusové zájezdy, které cíleně směřovaly po stopách rodu Harrachů v Čechách. Na zámku v Jilemnici se nám věnoval Jan Luštinec, který nás mj. provedl výstavou „Ve znamení tří pštrosích per“, seznamující s významnými představiteli rodu Harrachů. Po prohlídce dalších pamětihodností Jilemnice jsme zamířili do Horní Branné, kde jsme navštívili harrachovskou hrobku sv. Kříže a místní zámek s expozicí „Život pod horami“. Druhý „harrachovský“ výlet nás zavedl na Hradecko. Zahájili jsme ho podrobnou prohlídkou novogotického zámku v Hrádku u Nechanic pod vedením jeho kastelána Martina Rejmana. A po procházce zámeckým parkem jsme pokračovali do Stěžer, kde jsme navštívili běžně nepřístupný zámek, spojený s působením první „hospodyňské školy“ v Čechách. Jejího zakladatele Jana Nepomuka Harracha jsme si připomněli také v místním empírovém kostele sv. Marka. Výlet jsme

Obr. 1–2. Interiéry žižkovských kostelů – kostel sv. Anny ve stylu tzv. beuronské secese a kostel sv. Prokopa v novogotickém stylu. Foto: Pavel Muchka.

zakončili prohlídkou pozoruhodných kostelů v Libčanech a Kratonohách. Matiční připomínky především Jana Nepomuka Františka Harracha byly završeny v prosinci slavnostním odhalením sádrové patinované kopie jeho busty od Bohumila Kafky v budově Městského úřadu v Jilemnici. Kopii busty připravili studenti ateliéru restaurování Akademie výtvarného umění pod vedením Evy Míčkové. Většinu finančních prostředků spojených s realizací této busty se podařilo zajistit právě díky převisu z naší veřejné dobročinné sbírky, díky které byla v roce 2023 Harrachova bronzová busta umístěna v Historické budově Národního muzea.

Nově byly na četné žádosti do matičního programu za-

řazeny letní poznávací exkurze a výlety. Zajímavá byla návštěva protiatomového bunkru Bezovka z let 1950 až 1955, nacházejícího se v podzemí žižkovského vrchu Parukářka. Navštívili jsme také Národní památník na nedalekém vrchu Vítkov, kde nás právě končícími expozicemi Národního muzea provedl Tomáš Kavka z oddělení novodobých českých dějin Historického muzea NM. Netradiční byla prohlídka areálu nejmladšího kláštera v České republice, karmelu sv. Josefa, vystavěného v Drastech u Klecan. Velice působivý je kostel sv. Terezie z Ávily, v jehož podzemí jsou umístěny ostatky Marie Elekty, zakladatelky klášterů bosých karmelitek, které sem byly nedávno přeneseny z pražských Hrad-

Obr. 3. Literární putování po stopách Vítězslava Háška dne 30. března jsme zakončili v jeho rodném domku v Dolínku, kde nám podal výklad Roman Straka. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 4. V tzv. kaplance na klecanské faře jsme měli možnost s výkladem Zdeny Lomové navštívit malou literární expozici, připomínající Václava Beneše Třebízského. Foto: Jiřina Pokorná.

Obr. 5. Kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Klecanech nás provedl místní farář Pavel Kuneš, který nám představil i svoji současnou duchovní malířskou tvorbu. Foto: Jiřina Pokorná.

čan. Rekordní návštěvnost měla prohlídka běžně nepřístupného zámku v Pakoměřicích u Prahy. Interiéry nás provedla a podrobněji seznámila s postupnou obnovou „nosticovského zámku“ jeho majitelka Lenka Nováčková. Měli jsme také možnost navštívit nedaleký zámek ve Zdibech, kde nám jeho majitel Jakub Krejcar představil záměr celkové rekonstrukce zámeckého areálu.

Významnou událostí roku 2024 byla výstava „Fragmenty paměti“, ukazující mimořádnost pražského svatovítského pokladu. Výstavou nás v drážďanském Lipsiusbau provedl přímo její autor Jiří Fajt, se kterým jsme se zároveň domluvili na pokračování prohlídek uměleckých sbírek v Drážďanech v dalších letech. Ve spolupráci s Galerií hlavního města Prahy se podařilo pro členy realizovat také prohlídky objektů v její správě. V srpnu jsme prošli interiéry zámku v Troji, který nechal vybudovat v letech 1679 až 1685 Vác-

lav Vojtěch ze Šternberka. Později v říjnu jsme navštívili pozoruhodný gotický Dům U Kamenného zvonu včetně běžně nepřístupných částí. Realizována byla také prohlídka nedávno rekonstruovaných reprezentativních velkých sálů secesní Fantovy budovy na Hlavním nádraží v Praze.

Matiční program pravidelně doplňují i prezentace nových nakladatelských počinů. V tomto směru bylo zcela mimořádné uvedení knihy „Toužimský & Moravec. Příběh nakladatelství“, připravené Vladimírem Prokopem a Michalem Moravcem. Tématu nakladatelského podnikání se Matice česká věnovala i v rámci prohlídek Laichterova domu na Vinohradech, postaveného v letech 1908 až 1910 podle návrhu Jana Kotěry, kde nás provázel potomek nakladatele Jana Laichtera Štěpán Lars Laichter. Martin Nekola představil členům svoji novou knihu „Metropole české Ameriky“, přibližující život a historii krajanských komunit ve vybra-

Obr. 6. Kostel sv. Vavřince ve Veliké Vsi je mimořádnou gotickou stavbou, kterou nám blíže představil heraldik Jan Oulík. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 7. Jarní přednáškový cyklus Matice české pod názvem „Návraty k Janu Žižkovi“ byl zahájen dne 4. dubna přednáškou Petra Čorneje, která měla zcela mimořádnou návštěvnost. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 8. Zámek Hrádek u Nechanic byl postaven jako reprezentační a letní sídlo hraběcího rodu Harrachů v letech 1839 až 1857 Františkem Arnoštem hrabětem z Harrachu. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 9. Se současnou majitelkou zámku v Pakoměřicích u Prahy Lenkou Nováčkovou jsme měli možnost se seznámit v srpnu, kdy nás podrobně provedla zámeckým areálem, který byl od roku 1652 spojený se šlechtickým rodem Nosticů. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 10. V zámeckém parku na Hrádku u Nechanic je umístěna busta Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha od Bohumila Kafky. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 11. Slavnostní odhalení busty Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha v zasedací síni Městského úřadu v Jilemnici proběhlo dne 10. prosince. Na fotografii je zachycen Jan Luštinec, emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici, který představil vztah hraběte Harracha k Jilemnici a Krkonošům. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 12. Interiér zámku v Pakoměřicích u Prahy postupně prochází náročnou obnovou. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 13. Interiér kostela sv. Terezie z Ávily v areálu karmelu sv. Josefa v Drastech u Klecan. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 14. Dne 15. července jsme navštívili karmel sv. Josefa v Drastech, který byl uveden do užívání v červnu 2024. Klášteru řádu bosých karmelitek dominuje kostel sv. Terezie z Ávily. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 15. Sídlo nakladatelství Jana Laichtera vyprojektoval Jan Kotěra na začátku 20. století. V roce 1937 byla realizována nástavba domu podle projektu Pavla Janáka. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 16. Schodišťové hale Laichterova domu, jejíž výmalbu navrhl František Kysela, dominuje busta nakladatele Jana Laichtera. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 17. Dne 9. října se uskutečnila prezentace nové knihy pod názvem „Toužimský & Moravec. Příběh nakladatelství“, která podrobně a fundovaně představuje slavné nakladatelství dobrodružné literatury. Foto: Archiv nakladatelství Toužimský & Moravec.

Obr 18. Dne 15. října byl v Historické budově NM uspořádán hojně navštěvený písňový recitál pod názvem „Písně pro jeden hlas při kytarě“, který připravili Ondřej Benek a Jan Tuláček. Představili dobově oblíbené písně Františka Maxe Knížete (1784–1840). Foto: Pavel Muchka.

Obr. 19–20. Komentovaná podvečerní prohlídka prostor Národního divadla dne 23. května nás na závěr zavedla i na jeho střechnu. Foto: Pavel Muchka.

ných amerických velkoměstech, sestavenou na základě letitého archivního výzkumu v USA.

Novinkou matičního programu byly v roce 2024 komentované prohlídky významných pražských divadelních scén včetně jejich zázemí. Z důvodu většího zájmu se uskutečnily opakované návštěvy Státní opery, Stavovského a Národního divadla. Zvláště vydařené byly prohlídky tří scén Městských divadel pražských s fundovaným výkladem historika architektury Jakuba Potůčka, se kterým se v roce 2025 budeme setkávat na pražských architektonických procházkách.

V závěru roku se uskutečnily rovněž dva hudební pořady. První v podání Ondřeje Beneka a Jana Tuláčka představil dnes téměř zapomenutou tvorbu Františka Maxe Knížete pod názvem „Písně pro jeden hlas při kytarě“, a to při příležitosti 240. výročí narození tohoto dobově velmi oblíbeného skladatele, jehož tvorbu na kytaru hrál například Karel Hynek Mácha. V rámci druhého koncertu zazněly známé

i neznámé vánoční písně v podání Malé české muziky Jiřího Pospíšila pod vedením Jakuba Sršně.

Matiční listy promyšleně doplnily celá *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*, která přinesla vybrané příspěvky z mezinárodní vědecké konference pod názvem „Josef Jungmann: Od jazyka k identitě“, konané v roce 2023 rovněž pod matiční záštitou v Národním muzeu, a to příspěvkem Lubomíra Sršně „Památky na Josefa Jungmanna ve sbírkách Národního muzea“. Pokračoval také matiční projekt realizace literárně zaměřených panelů. Ve spolupráci s Václavem Petrbohem z Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. vznikly dva panely. První přibližuje německy píšícího spisovatele Wenzela Karla Ernsta, který se ve vězení, kam byl poslán z politických důvodů, naučil obstojně česky a navázal zde hluboká přátelství s národně orientovanou českou inteligencí. Panel bude umístěn v obci Lipová/Liščí ve Šluknovském výběžku, kde se autor narodil. Druhý panel,

jehož reprodukce již byla otištěna v *Matičnících listech* za rok 2023, přibližuje Vojtěcha Rakouse, česko-židovského spisovatele, v jeho rodném Brázdímě u Brandýsa nad Labem.

Na rok 2025 se připravují tradiční přednáškové cykly, literární a historické exkurze a výlety, komentované prohlídky výstav. Budeme se ale především věnovat nakladatelské činnosti, která je hlavním posláním Matice české již od počátků jejího vzniku. Rovněž bude pokračovat péče o hroby osobností, spojených s literaturou nebo Národním muzeem, do níž se nově aktivně zapojilo několik členů.

Pavel Muchka

předseda Společnosti Národního muzea
Knihovna Národního muzea
oddělení knižní kultury
Vinohradská 1
110 00 Praha 1

Wenzel Karl Ernst (1830–1910)

Jedli jsme střídavě v jednotlivých pokojích, nejčastěji ale u Hackenberga a Hettmera, protože se oba raději než my ostatní zabývali záležitostmi s přípravou jídla. Po večeri jsme zůstávali v pokojích, při pivě vedli hovory o politice a debatovali jsme o nejrůznějších věcech. Nemohlo přitom nedojít také na národní záležitosti, a to bylo vždy poněkud citlivé místo, při němž mohlo dojít k roztržce. Ale k té nedošlo, ačkoliv dr. Zimmer měl v národním ohledu horkou krev a Vávra s Preisem také nezapřeli svůj slovanský pohled. Obě strany dávaly pozor, aby neublížily těm druhým. A když jsme byli debatováním unaveni, tak jsme si pro změnu zpívali.

(Gefängniserlebnisse von Prager Studenten in den Jahren 1848–1854, Vězeňské zážitky pražských studentů z let 1848 až 1854, 1913)

V Ernstově životopisné knize z dob jeho věznění Gefängniserlebnisse von Prager Studenten in den Jahren 1848–1854 byla otisknuta i jeho podobizna. Národní muzeum.

Notový zápis československé státní hymny v německém překladu z roku 1934. Byl zde použit překlad písně Kde domov můj? od W. K. Ernsta. Collegium Bohemicum.

Místo, kde se výše uvedené scény odehrávaly, nebyla redakce novin nebo časopisů, kavárna, hospoda či parlamentní sněmovna. Prostřednictvím zdejšího rodáka Wenzela (Karla) Ernsta se ocitáme v pevnostním vězení v Munkači, dnešním Mukačevu na Ukrajině, v první polovině 50. let 19. století. Jméno autora úryvku, někdejšího politického vězně, pozdějšího středškolského učitele, beletristy, dramatika a překladatele, bylo pro několik generací školou povinných všudypřítomné, ač ne zcela na první pohled viditelné. Setkávali se s ním totiž v čítcích německé literatury obecných a měšťanských škol v předlitavské části rakouské monarchie, ale i v meziválečném Československu. Později ho bylo možné nalézt jako jméno překladatele nejznámější české společenské písně 19. století *Kde domov můj?*, která se stala i hymnou nově vzniklého státu.

Ernstova rozsáhlá vlastní literární aktivita byla postupem času, nepočítáme-li kulturní a vlastivědné kruhy v rodném kraji České Nizozemí (Böhmisches Niederland), stále méně známá. Jeho životní příběh přitom může posloužit jako příklad věrnosti mladistvým ideálům svobody, rovnosti a bratrství bez ohledu na původ, jazyk, národnost či náboženství „toho druhého“, stejně jako obětavé práce pro školní děti a mládež i lásky k rodnému kraji.

Wenzel Ernst se narodil v Liščím/Röhrsdorfu v rodině řemeslníka a obchodníka s drátěnými produkty. Pro řemeslo se nadaný hoch nenadchnul, kaplan Sommer v nedaleké Lipové/Hainpachu mu poskytl nezbytné soukromé vyučování, které mu umožnilo vyhodit s výborným prospěchem proslulé českolipské gymnázium. V roce 1847 odešel na studia do Prahy. O tom, s jakou intenzitou prožíval vnímavý mladík společenské a politické dění revolučního roku 1848, svědčí i jeho vstup do radikálně demokratického studentského spolku Markomannia, který – jak už název signalizuje – zakládali pražští studenti německého jazyka a národně liberálního politického smýšlení. Spolu se svými obdobně smýšlejícími českými kolegy z Českomoravského bratrstva (mj. s Josefem Václavem Fričem, Karlem Sabinou a Vincencem Vávrou Haštalským) usilovali „s dětinskou lehkomyšlností“ o mezinárodně koordinované povstání proti Habsburkům a vytvoření „všeobecné federace evropských republik“. Celá akce však byla „velkými tlachaly“ vyražena a účastníci potrestáni; Ernst byl odsouzen na konci roku 1850 za vlastizradu k patnácti letům pevnostního vězení. Ve vězení, kde požívali všichni internovaní jistou míru svobody pohybu, však navázal řadu přátelství, jež přetrvala po celý jeho dlouhý život. Takto na něj vzpomíná například Vincenc Vávra Haštalský: „Když nás byli všichni již opustili, zůstali jsme, Ernst, Preis a já ještě při černé kávě sedět – důvěrná vzájemná sdělení utvrdila naše přátelství.“

Od svých českých spoluvězňů se naučil obstojně česky a překládal do němčiny „lidové a zlidovělé písně národu československého“ (část z nich vyšla rovněž posmrtně v časopise *Čechische Revue* 1912), mezi nimi i zmiňovanou píseň slepého houslisty Mareše z *Fidlovačky*. V roce 1854 byl omilostněn, složil maturitu a pokoušel se studovat na pražské univerzitě. O jeho smýšlení svědčí i téma jeho písemné práce – vliv Senekovy filozofie na křesťanství. Privydlával si kondicemi a honoráři za uveřejněné práce, často s náměty z rodných severních Čech, s humoristickými a sociálně kritickými tématy, působil i jako redaktor časopisu *Erinnerungen*.

Politicky kompromitovaný Ernst mohl získat trvalejší zaměstnání až v svobodnějších poměrech šedesátých let – od roku 1863 do konce roku 1869 učil na českolipské reálce. Roku 1869 byl povolán jako učitel zeměpisu a dějepisu na vyšší reálku v sedmém vídeňském okrese Neubau (Schottenfelder Oberrealschule). Jako oblíbený učitel zde působil až do roku 1891, vedle toho pracoval v četných pedagogických komisích, které se zabývaly reformou výuky dějepisu a literatury, psal divadelní referáty, publikoval povídky, román na pokračování, básně, ba i zpěvohru *Cisář Josef v Lobendavě* (Kaiser Joseph in Lobendau), která vyšla v antologii *Album Špičák: básně ze severních Čech* (Spitzberg-Album: Dichtungen aus Nordböhmen, 1883). Některé práce vydal později knižně, část básní v nářečí rodného kraje vyšla ve sbírce *Severočeská vlast* (Nordböhmisches Heimat, 1908). Na své krajany, mluvící česky, nezapomínal: ve sbírce překladů *Nejnovější poezie z Čech* (Neueste Poesie aus Böhmen, 1895) od Eduarda Alberta, vídeňského lékaře a mecenáše, najdeme oddíl *Lidové písně* (Volkslieder) s texty skladeb *Vyletěla holubička* nebo *Pod našima okny*. Jako osmdesátiletý dokončil práci na svých pamětech, kde se zjevným zalíbením, sebeironií i laskavým humorem vzpomíná na nedobrovolný pobyt za mřížemi, bez něhož by ovšem česká literatura byla chudší o jednoho cileho překladatele a spolehlivého i kritického přítele.

PhDr. Václav Petrbok, Ph.D.

Školní čítanka Lesebuch für österreichische allgemeine Volksschulen vyšla v mnoha vydáních. Vedle Ernsta se na ní podíleli Georg Ullrich a Franz Branky. Národní muzeum.

Ernst je zmiňován v Zápisnicích starého osmačtyřicátníka Vincence Vávry Haštalského, se kterým se setkal ve vězení. Národní muzeum.

Ernst ve svých dílech výrazně reflektoval svůj rodný kraj, České Nizozemí (Böhmisches Niederland). Reprodukce knižních obálek poskytl Krajská vědecká knihovna v Liberci.

